

NİZAMETTİN ONK

Ben Iğdır Sevdasının iki yıllık, 100 m yarıştıyım. Nizamettin Onk; ortaokul yıllarından bugüne devam eden, aralıksız ve yoğun tempoda geçen bu sevdanın yarım asırlık maratoncusudur. Bilgi, araştırma, yayın ve belgeleriyle halk bilimine Doğudan yükselen bir ses olarak katılmış, Iğdır'ın karanlık geçmişine ışık olmuştur. Çalışmasının devamını diler, kaleminin yeni kitaplara imza atmasını temenni ederim.

Nizamettin Onk

Bu sayfalarda Nizamettin Onk'a özel bir teşekkürü borç biliyorum: Iğdır'ın kültür tarihinden bir demeti; ARAS, DİL ve FIRILDAK gazetelerinden nüshaları büyük bir kadirşinaslıkla bana teslim etmiştir. Bu gazeteleri noktasına virgülüne kadar "Iğdır Sevdası"nın ikinci cildinde siz okuyucularıma ulaştırmaya kendime görev biliyorum

Vefa ve dostluk, bir zincirin halkaları gibi birbirini tamamlar, bir insandan diğerine akar gider. 1957 yılında; 32 yaşındaki Mecit Hun ve 20 yaşındaki Nizamettin Onk, aynı siyasi ve düşünce platformunda buluşmuş, beraber olmuşlardı. Nizamettin Onk, babadan gördüğü vefayı oğluna yani bana aktarmış, maneviyat dünyasının temeli "yitirilmeyen emek" parolasına hayat kazandırmıştır. Teşekkür ederim.

Hayatım

23 Nisan 1937 Alican köyü doğumluyum. Ailem 200-300 yıllık bir süre için Ramazankent'te ikamet etmişti. (Oraya da Sarıçoban köyünden gitmişlerdi.) 1917'den sonra bölgede durum karışınca, Ramazankent ahalisi ve ailem, Eleşref Beyin yanında Serdarbulak köyünü gitmiş, kendisini Ermeni saldırganlara karşı korumaya almıştı. Boşalan Iğdır, Cumhuriyetten sonra tekrar geri dönünce, ailem bu kez Alican köyünü kendisine yeni yerleşim bölgesi olarak tercih etmişti.

Evliyim. Eşim Maral Hanım akrabamdır. Sekiz çocuk babasıyım.

1971 yılından beri Almanya'da ikamet etmekteyim. Okullarda Türkçe ve trafik dersleri verdim. Emekliyim.

Eleşref Bey

Sultan Abdülhamit 1890'lı yıllarda Hamidiye Alaylarını kurar. Buna göre Hamidiye komutanları asker bulunduracak ama top taşıma hakları olmayacaktı. Rütbeleri de en çok Albay olabilecekti. Bunlardan Hamidiye komu-

tanı Abdülmecit (Öztürk) Bey, bölgemizde özellikle iyi tanınırdı.

Rus Çarı, Hamidiye Alaylarına cevap niteliğinde yerel bir örgütlenme içine girdi; nüfuz sahibi kimseleri general rütbesiyle taltif ederek, etrafında topladı. Bunlardan birisi de Eleşref Bey idi. Tek farkla ki, bu yerel generalerin asker bulundurması veya toplaması yasaktı. Devletten aldıkları maaşla geçinir, her yıl Tiflis'te yapılan toplantıya davet edilirdilerdi. 5-6 yılda bir de Çarın özel davetlisi olarak St. Petersburg'a giderlerdi.

Böyle bir toplantı sırasında Çar ve Çariçe kendi elleriyle misafirlerine kadeh sunarlar. Sıra Eleşref Beye gelince, "Ben Müslüman'ım, içmem" der. Çar, Eleşref Beyin bu davranışını takdir edip kendisine bir kılıç hediye etmişti.

Eleşref Bey, askeri akademiden yetişmediği için, eğitimsizdi. Okuma yazması yoktu.

Gümrü'den Nahçıvan'a uzanan, içinde İğdır ve Erivan'ın da yer aldığı geniş bölge, tarihi Erivan Hanlığının üzerinde kurulu olduğu topraklardır. (1749-1827) 1Ekim 1827 tarihinde Erivan Hanlığı, Rus Çarlığının nüfuz alanına girdi, tarihten silindi. Hanların yerini "Gubernatör" denilen genel valiler aldı. Mahalli generaller işte bu valilere bağlı olarak hizmet veriyorlardı.

O yıllar Erivan şehri büyük bir çoğunlukla Türk'tü. Hamidiye Alaylarının kurulmasından sonra Doğu Anadolu'da tutunamayan Ermeniler, Erivan ve Karabağ bölgesini kendilerine yeni yerleşim bölgesi olarak tercih edince, nüfustaki etnik denge de hızla değişmişti.

Eleşref Bey, tamamı Azeri olan Ramazankent'te yerleşikti. Bu köye 1850-60 yılları arasında geldiği tahmin edilebilir. Sürü sahibiydi. 26 direkli çadırıyla yaz aylarında Canderviş yaylasında konaklardı. Eleşref Beyin hizmetlerinden birisi de bölgedeki su kanallarını her yıl sistematik temizlik işini organize etmesi ve yönetmesiydi.

"Eşrefi Şemsettin" olarak da bilinen Eleşref Beyin babası Gulicevher Ağa, Kuzey Kafkas kökenlidir; sonra dan aşiretleşmiş, "Torun" olarak bilinen Beyzade ailenin temellerini oluşturmuştur.

Eleşref Beyle, büyük dedem Kelba Kulu Bey arasında sıkı bir dostluk bağı varmış. Bir gün Hanşan Hana olan borcunu ödemekte sıkıntı çeken Eleşref Bey, dostu Kelba Kulu'ya gider,yardım ister. Kelba Kulu, üç sürüsünü satılığa çıkarır, Eleşref Beyi eli boş döndürmez. Böylece dostlukları daha da pekişmiş.

Nizamettin Onk

“Mahvoldum...”

Rus yönetimi zamanında Başköy (Aralık) nahiyesi glavallığını Meşe Bilal Bey yürütüyormuş.. Şöyle bir olay geçer:

Ortaköy’den Meher adlı bir şahıs pamuk eker ama istediği miktarda su alamayınca ekini harap olmaya yüz tutar. Can havliyle glavaya koştur ama bu işlerden sorumlu Meşe Bilal Bey’den yüz bulamayınca durumu Erivan valisine (gubernator) yazılı olarak şikayet eder. Her gün saçını başını yolarak, “Mahvoldum! Mahvoldum!” diyen Meher’e nihayet cevap gelir. Şubat ayının ortasında, pamuk ekiminin söz konusu olmadığı bir zamanda eline geçen mektupta vali kibar bir dille: “İstedığınız kadar su kullanmanıza izin verilmiştir” der. Meher, bu güzel habere kışın ortasında zor da olsa sevinemeye çalışır.

Meşe Bilal Bey, Aralık’ın ilk seçimle gelen belediye başkanı Timur Toksöz’ün babasıdır.

“Ben Hoşhaber Ermenisiyim...”

Rus yönetimi zamanında bölgede Ermeni, Yezidi, Azeri ve Kürt birlikte yaşamışlar. Savaş sırasında iç savaş patlak vermiş, Ermeni milisler Oba, Hakmemet ve diğer köylerde sivil halkı katliama uğratmıştı. Bu olayların devamında Yezidi ve Ermeniler bölgeyi boşaltmışlardı.

1999 yılında protokol davetlisi olarak Erivan’da bulunuyordum. Bizi karşılayan belediye başkanlarından birisi yanıma yaklaştı, güzel bir Türkçe’yle, “Ben Hoşhaber Ermenisiyim” dedi. “Hoşhaber’de mi doğdunuz?” diye sorduğumda, “Hayır, ben değil, dedem orada doğmuştu. Rahmeti dedem, doğduğu evi bize öylesine detaylı anlatmıştı ki bugün bile gitsem kendi elimle koymuşum gibi bulabilirim” dedi.

Iğdır İcra Komitesi ve Iğdır Milli Komitesi

1917 Ruh İhtilalinin akabinde, Rus orduları geri çekilince, Iğdır bölgesindeki Müslüman ve Ermeni halk, geçici yönetim boşluğunu “Iğdır İcra Komitesi” adı altında beşi Ermeni beşi Türk bir tür yerel kurulla doldurmuştur. Ermeni başkan, Türk yardımcının hizmet verdiği komite, bir belediye başkanı ve kaymakam gibi hareket ederek halkın sorunlarına çözüm getiriyor. Komite; defterleri ve kayıtlarıyla ciddi bir hükümet görünümündeydi.

Ancak bir yandan Osmanlı Devletinden gelen Ermeni Kaxtaxanların (göçmenler) bölgeye gelişi bir yandan da Türk Ordusunun –henüz savaş sona ermemiş- 20 Mayıs 1918’de Iğdır’ı ele geçirmesi, Iğdır İcra Komitesinin görevine son vermiştir. Bunun üzerine Hacı Ekber Tufan başkanlığında Türk ve Müslüman ahalinin sorunlarını kucaklamak dileğiyle, “Iğdır Milli Komitesi” hayata geçirilir.

Merhum Hacı Ekber Tufan’ın sağlığında kendisiyle beraber olma şan-

sım oldu. Özel söyleşiler yapıp, kaset kaydı ve yazılı belge temelinde İğdır tarihinin bu önemli şahsiyetinin bir döneme ışık tutan çalışmalarını toparlamam mümkün olmuştu. Sözü bağlamadan önce Hacı Ekber Tufan hakkında kısaca birkaç noktaya değinmek isterim.

Hacı Ekber Tufan 1870 doğumludur. Asıl lakabı Meşedi Eli Ekber Mazanoff'tur. Babasının adı Hacı Ali Asker, dedesinin Hacı Ramazan'dır. Melekli köylü olan Hacı Ekber Tufan, Milli Mücadele yıllarındaki yararlılıklarına karşın, 1926 yılında uygulamaya giren Bey ve Ağa sürgün kanununda ismi listeye alınmıştı. Hacı Ekber Tufan, Nahçıvan üzerinden Bakü'ye kaçmış, bilahare İran'a giderek kendisi gibi sürgünden kaçan Ali Mirze Bey'den yardım ve ilgi görmüştür. Özel sohbetlerinde Ali Mirze Beyin yardımını ve vefasını özel bir önemle yad ederdi.

Nizamettin ve Maral Onk

Hacı Ekber sonraki yıllar anılarını kaleme almıştı. Sürgün günlerinin mağduriyet duygusu ve kızgınlığıyla yazılmış 17 daktilo sayfası bu notları bizzat Kars Milletvekili Şerafettin Karacan'a takdim etmişti. Bununla ilgili Karagöz Gazetesinde bir de makale yayınlanmıştı.

Bu anıların bir kopyası da benim elimdedir. Hacı Ekber Tufan bu anılarında 1905'den beri bölgede yaşanan siyasal ve sosyal olayların bir panoramasını verir. Örneğin, 1905 yılında Ermeni saldırganlar tarafından kuşatmaya alınan Müslüman ahaliyi, Axmaxan yaylasından gelen Burukan aşireti lider Eli Ağanın (Hacı Balo oğlu) nasıl kurtardığını yazar. Bunu benzer Yayıcı muharebesinde Kerem Beyin Rus askerleriyle sürtüşüp nasıl tutuklandığını ve rüşvetle serbest bırakıldığını anlatır.

Hacı Ekber Tufan 12 Kasım 1970 yılında 100 yaşında vefat etti.

Bu arada Hacı Ekber Tufan'ın tek oğlu Hacı Talat Beyden de söz etmek isterim. Halk arasındaki lakabı "Kelbe Telet" olan, Hacı Talat, 1916-18 tarihleri arasında bir tarihte dünyaya gelmişti. Hacı Ekber, biricik oğlunun isim koyma merasimine özel bir önem vermiş, Erivan merkezli Cemiyeti Hayriye başkanı Ahmet Beyi törene davet etmişti. Geniş bir katılımcı kitlenin hazır bulunduğu davette toplanan 90 Ruble Cemiyete yardım olarak hibe edilmişti. (Ahmet Bey, sonraki yıllar Anadolu'ya geçip Milli Mücadelede yer aldı.)

Hacı Talat Tufan 16 Nisan 1999'de vefat etti.

27 Mayıs 1960 İhtilal Günü

(1) DP İlçe Başkanı Eşref Kaya, (2) CHP İlçe Başkanı Mecit Hun, (3) Dr. Abbas Çöllü, (4) Mecit Yılmaz

Gelelim tekrar Iğdır Milli Komitesine...

Bu komitenin askeri gücü yoktu. Zor bir günde güvenebilecekleri tek yardım Ağrı Dağında örgütlü Kerem ve Ali Mirze Beylere bağlı milis güçleri imiş.

Bir gün Fettah Bey ve Hacı Ekber Tufan silah yardımı temin etmek için SEİM hükümet merkezinin olduğu Tiflis'e gitmişler. Milletvekili Hüsrev Bey ve Mehmet Emin Resulzade'yle görüşüp silah alıyorlar. Iğdır dönüşü Ermeniler kafileyi tuzağa düşürür, çıkan çatışmada, Kerem Zengi'nin akrabası Hüseyin Zengi isimli bir şahısın bacası oğlu şehit olur

Mondros anlaşması kapıya dayanınca Türk ordusu bölgeden çekilmek zorunda kalır. Iğdır'dan çekilen kuvvetlerin komutanı Rüstü Paşa, yerel örgütleri uyarır, Serdarabat yolunu güvenceye almalarını aksi taktirde Ermenilerin bölgeyi ele geçireceklerini söyler. Ne yazık ki söylenen olur, Ermeniler, Türk ordusundan boşan bölgeyi kısa sürede işgal ederler.

İç savaş durumu baş gösterince 11 Kasım 1918 tarihinde Kamerli merkezli, içine Iğdır'ı da alan bir bölgede Aras Türk Cumhuriyeti kurulur. Daha sonra Kars Milli Şura başkanı olacak Cihangir Bey de burada görev almıştır. Eleşref Bey, Milli Savunma Bakanı yetkisiyle katkıda bulunur. Aras Türk Cumhuriyeti boş durmaz, Hacı Mirze Bey (Sultanabat Beylerinden) komutasında da 1500 kişilik bir Alay oluşturmaya çalışır.

Kurtuluştan sonra Iğdır, Bayazıt (Doğubeyazıt) iline bağlanır. Iğdır bölgesini dört kişi il genel meclisi sıfatıyla temsil eder:

1. Ali Mirze Bey
2. Hacı Ekber Tufan
3. Kerem Bey
4. Hacı Tahir (Adetli köyü, aşiret reisi)

20 Mayıs 1918 tarihinde Bekir Sıddık Paşa, Iğdır'a girince yerel yönetimi örgütler, eşraftan Mehmet Muhittin Beyi belediye başkanı olarak tayin eder.

Iğdır'ın ikinci belediye başkanı tüccar Abbas Beyin oğlu Hacı Mirze, üçüncüsü de Paşa Beydir. Şu andaki belediye başkanımız Nurettin Aras, 16ncı başkan olarak hizmet vermektedir.

Ailem

Babamın adı Oruç, annemin Mahizer'dir.

Annem sekiz çocuk sahibi olduktan sonra genç yaşta vefat edince, babam biri Kürt diğeri Azeri iki hanım getirdi.

Babam Orta Alican muhtarı olarak görev yapıyordu. 1937 yılında Taşburun'da kurulan Pamuk Kooperatiflerinin Sadık Karasu'yla beraber kurucu üyesiydi.

Babam CHP'nin ocak başkanlığı görevini yürütüyordu.

“Aile soyadı: Onk”

“Onk” kelimesinin aile soyadı olarak düşünülmesi, Atatürk'ün Kars ziyaretine kadar uzanan bir hikayeye dayanır. Babamın da içinde bulunduğu bir heyet Atatürk'ü karşılamaya gider; bir toplantı sırasında Atatürk sağ tarafındakileri “Benim onk'um” diye çağırınca, babam hoşuna gelen bu sözü unutmamış, soyadı kanununda değerlendirmişti.

Çiğil Türkçe'sinden bir kelime olan “Onk”, Divanül Lügat'ta “sağ” -yön anlamında- olarak tanımlanmıştır.

İlkokula köy yerinde eğitimcilerin elinde başladım. 4-5nci sınıfları Evcili dostumuz Zeynel Duran Beyin evinde kalarak Iğdır'da okudum. Kısa bir süre Develi Mehmet'in hanında kalarak eğitimime devam ettim, nihayet ilkokulu pekiyi dereceyle Taşburun'da bitirdim

Ortaokula Mehmet Ali Kutlay'ın evinde kalarak başladım. Bana üç yıl emek vermiş bu aileyi burada saygıyla yad etmek isterim:

Kutlay ailesi

İbrahim Kutlay'ın üç oğlu vardı: Mehmet Ali, Mehmet Hüseyin ve

Tevekkül

Aslen Erivanlı olan bu aile Tuzluca'ya yerleşmişti. Tevekkül Bey Kars Ağır Ceza başkatibiydi. Aydın ve Aykut isimi iki oğlu vardı. Aykut Bey, Kartal Ağır Ceza reisi olarak görev yaptı.

Mehmet Hüseyin Bey mal müdürüydü. Oğlu Tefik Kutlay, 50'li yıllarda Gençlerbirliği'nin unutulmaz oyuncusuydu.

Mehmet Ali Kutlay, zabıt katipliği yaptı. Arpaçay, Göle ve nihayet Iğdır'a yerleşti, davavekili olarak çalıştı (Diğer davavekilleri Mehmet Gülten, Sıddık Aktan ve Vahap Akar). Bugün "Mir Muhtara" ait olan ev onundu.

Mehmet Ali Kutlay inançlı bir CHP'liydi. 1950 seçimlerinde CHP'den seçilip bilahare DP'ye geçen Abbas Çetin ve arkadaşlarına ilk tepki telgraf olarak Mehmet Ali Beyden gelmişti: "Biz artık arkanızda değiliz, Milletvekili olamayacaksınız"

Ortaokulda üç kafadar beraber okuduk: Ben, Mehmet Çağlar ve Hüseyin Alagöz

Hüseyin'le yememiz içmemiz ayrı gitmezdi. Evlerimiz de aynı sokak üzerinde olduğundan akşamları Bitlisli Mehmet'in evinde bir araya gelirdik. Hüseyin'in Matematiğe özel bir ilgi ve yeteneği vardı. Öyle ki yolda giderken en zor problemleri kafasında çözmeye çalışır, onun bu hali beni tedirgin ederdi.

1953 yılında ortaokuldan mezun olup Hüseyin'le birlikte Trabzon'a gittik. Ben Öğretmen Okuluna, Hüseyin de Ticaret Okuluna kayıt yaptırdı. İki katlı bir evin giriş katında kalarak okula gidip geliyorduk. Gurbetin ve yalnızlığı bizi bunalttığı bu yıllar birbirimize bağlılığımız çok aşırıydı. Eve geç kaldığım zaman Hüseyin'i nerdeyse ağlarken bulurdum.

Birinci yılı tamamladık. Sınıfımızı geçmiştik. Ancak Hüseyin rahat-sızlığı nedeniyle eğitim hayatına son verince, ben de Trabzon'dan vazgeçip Sivas Öğretmen Okuluna kaydımı yaptırdım. Oradan mezun oldum.

26 Ekim 1957 tarihinde Iğdır Atatürk İlkokuluna tayin oldum. Bu aynı zamanda Mecit Hun, Mecit Yılmaz, Aziz Güney ve Eyüp Serhat'la tanışmam ve onların arkadaş çevresine girmem anlamındaydı. Aramızdaki yaş farkına rağmen 1957-62 yılları arasında bu grupla içli dışlı oldum, CHP taraftarı olarak siyasi bir kimlikle öne çıkıyor, DP'nin ağır toplarının şimşeklerini üzerime çekiyordum. (Bu arada DP'li olmalarına karşın Cemalettin Güneş ve Vahap Akar'la da aynı türden bir arkadaşlığım vardı)

"Bilirem yalan danışırsan..."

Pamuk Tarım Satış Kooperatifinde Basri isminde bir memur vardı.

Adana'dan ekspertiz olarak gelmiş Iğdır'a yerleşmişti. Basri Beyin kimsenin dikkatinden kaçmayan bir özelliği vardı: Palavra sıkardı...

1957 seçim sonuçlarının açıklandığı gündü. Radyo haberlerine kulak kabartmış, sonuçları merakla izliyorduk.

Basri Bey Kars'tan yeni gelmişti. Kendine özgü tavrıyla gelip aramıza oturdu. DP seçimleri önde götürüyordu. CHP'li olarak buna üzülüyor, her seçim iptali ihtimaline seviniyorduk. Basri Bey de bunu bildiği için başladı palavra yağdırmaya. Yok efendim Gaziantep seçimleri iptal edilmişti, İstanbul'un ki ihtimal dahilindeymiş vb.. Mecit Hun, bir ara kafasını kaldırdı, Basri Beye baktı:

“Basri, bilirem yalan danışırsan ama yalanların hoşuma gedir..”

CHP'lilerle olmam DP'li idarecileri rahatsız etmişti. Bir gün Milli Eğitim Müdürü bana sarı bir zarf uzattı. “Sarı zarf”ın hayra alamet olmadığını bilmeyen yoktu. Açtığımda tayinimin Tuzluca'ya çıktığını öğrenmişim. Aradan birkaç gün geçti. Topal Mehmet evimize gelmişti: “Mecit Hun senin hakkında yaman bir yazı yazıptı ha!” dedi.

(Mecit Hun, bu haksız uygulamaya nedeniyle Nizamettin Onk'a arka çıkar, Kars'ta yayınlanan İkinci gazetesine aşağıdaki yazıtı gönderir. Mücahit)

Görülen Lüzum!...

22 Nisan 1960

Mecit HUN

Iğdır Belediye Parkının içinde ve üzerine DEMOKRAT PARTİ KAZA İDARE HEYETİ levhası asılı bulunan binada günün her saatinde birkaç devlet memuruna rastlamak mümkündür. Her sınıftan mahdut ve muayyen devlet memuru bu binada siyaset yapar, politika ile meşgul olur, partiden talimat alır ve buradan aldığı ilhamla mesaisine istikamet verir. Her mahalli ve umumi seçimde Iğdır'da birçok devlet memuru, devlet vasıtasına biner, köy köy, mahalle mahalle, ev ev dolaşarak muhalif ve tarafsız vatandaşın gözünün önünde DP propagandası yapar ve hatta devlet vasıtası parti forsu çekmekte beis görmez.

Ama, memurin kanununda devlet memurunun politika ile uğraşması yasak, devlet vasıtasının tahsis edildiği hizmet dışında kullanılması memnu imiş... Bağır bağırabildiğin, söyle söyleyebildiğin kadar...İşittirebilir, durdurabilir misin?.. Yakasına yapışsan cezalanırsın, şikâyet etsen takdir ettirirsin.

Diğer taraftan, mesleğine âşık; kültürü politikaya, okulu parti lokallerine, ilmi konuşmaları siyasi münakaşalara tercih eden bir öğretmene CHP

lehine propaganda yapıyor damgası vurularak vilâyet disiplin kurulu kararı tebliğ edilir, akabinde görülen lüzumla Iğdır'daki vazifesinden alınıp süratle Tuzluca'ya sürülür. Bu öğretmen politikacı değildir. CHP'yi tanımadığı kadar DP'yi de tanımaz. O halde bu sürgünün hakiki sebebi nedir? Partizanların karşısında yaka iliklemesini ve el bağlamasını beceremiyor...

Halen Tuzluca yolunda olan **Nizamettin Onk**, partizanların önünde el bağlamasını beceremez ama büyük ekseriyeti Nizamettin Onk gibi olan şerefli maarif ordumuzun mensupları kendileri gibi şerefli nesil yetiştirmeyi becerecek, küçük politika düzenbazlarının önünde eğilmeyeceklerdir.

* * *

1960 İhtilali olduğu gün Iğdır'daydım. Haberi duyar duymaz sokağa çıktım, kahraman edasıyla dolaşmaya başladım. İsmet Üsteğmenle kucaklaştım, Tabur komutanı Osman Hisarcıkoğlu'yla sohbet ettim. Şube Başkanı Albay Hayri Armağan, sıkıyönetim komutanı olarak askeri ve sivil yönetime el koydu.

Çok geçmeden tayinim tekrar Iğdır'a yapıldı.

30 Haziran günü de Taşburun da büyük bir kutlama töreni yapıldı. Ben, Mecit Hun ve Nejat Birdoğan konuşma yaparak kalabalığı coşturmuş-tuk.

İhtilal olduğu zaman CHP ilçe başkanı Mecit Hun, başkan yardımcısı Mehmet Ali Kutlay idi. DP ilçe başkanı da Eşref Kaya idi. Vahap Akar, ilçe idare kurulunda görevliydi. (DP'nin ilk yıllarında Hamit Dönmez ve Ziya Güner başkan olarak görev yapmışlardı)

“Hata ettim”

1963 yılında Adapazarı'nda görevliydim. Aynı yılın sonunda yapılan mahalli seçimlerde Iğdır'daydım. Çekişmeli geçen belediye başkanlığı seçimlerini Hüseyin Akbulut kazanmıştı.

Güneşli güzel bir gündü. Kaynım Mehmet Kavrut'la belediyenin önünde ayakta sohbet ediyordum. Mecit Hun, caddenin diğer ucundan yorgun argın geliyordu. Mehmet Kavruk, “Dostuna geçmiş olsun demeyecek misin?” diye sordu.

O anda caddenin diğer ucunda Hüseyin Akbulut belirdi. Kalabalık ona doğru koştu. Omuzlayıp kaldırmak istediler ama Hüseyin Bey buna engel oldu. Seçim zaferini onur kırıcı bir gövde gösterisine dönüşmesini istememişti. Hüseyin Beyin bu jestini hep takdir etmişimdir.

Mecit Hun gelip elimden tuttu, “Gel Nizamettin derdimi sana anlattayım” dedi. Birlikte Erzurum Otelinin altındaki lokantaya sıvıştık. Başladık önümüzdeki rakı şişelerini devirmeye. Mecit Hun:

“Nizamettin sen buralarda değildin. Olup bitenden haberin olmamış-

tır. Keşke aday olmasaydım keşke Mir Ali Ural'ın adaylığına karşı gelmeseydim.." diyerek pişmanlık belirtti.

O ara Karakoyunlu işportacı Sefer içeri girdi, bir şeyler satmak istiyordu. Mecit Hun, "Sefer pazı olma!" dedi. Azerice olan bu deyim, "Bizi rahatsız etme" anlamındaydı.

Aziz Güney ve Eyüp Serhat da gelerek bize katıldılar, geç saate kadar konuşmamız devam etmişti.

"Kürsü atışması"

Seçim konuşmaları yapılıyordu. Abbas Çetin'in kürsüden inmiş; yerine Mecit Hun çıkmıştı. Pürüzsüz Türkçe'si ve güçlü hitabetiyle Mecit Hun'un, "Abbas Çetin! Abbas Çetin!" diye haykırması kalabalığı heyecanlandırmıştı:

"Eğer siz Abbas Çetin'i omuzlara alıyorsanız biz de kendi kahramanımızı Rutto Yusuf'u omuzlayacağız.."

Bu söz üzerine Rutto Yusuf omuzlarda bir tur attı.

Çok geçmeden Navruz Taşkınısı mikrofonu sahiplenmişti. Gür sesiyle:

"Ey Mecit Hun mezar taşlarına kadar sattın yetmedi mi?"

DİL Gazetesi

Mecit Hun'un DİL gazetesinde ilçenin eğitimli gençleri yazılarını yayınlama şansı bulurlardı. Bunlardan Hacı Rahim oğlu Ekber Yüce'nin bir gün şöyle bir şiiri yayınlanmıştı:

*Avukattan pazım var
Bir gözü kör kazım var
Muhabirlik babında
Sesi çıkmaz sazım var*

Nejat Birdoğan

Nejat Birdoğan kültürlü, hitabeti ve kalemi çok güçlüydü. Emrah ve Deryami üzerinde araştırmalar yapmış, Türk dili üzerinde yazılar yazmıştı.

Türkiye'deki beş halkbilimciden birisiydi: Nejat Birdoğan, Fahrettin Kırzioğlu, Cahit Öztelli, Pertev Naili Boratav ve Nizamettin Onk

Nejat Birdoğan, Iğdır'dan Kağızman Ortaokul müdürlüğünü tayin olmuştu. Orada Fazıl Şıktaş'la "Su" isimli edebi bir dergi bile çıkardı. Daha sonra Palu ve İstanbul Alibey'de müdürlük yapan Nejat Birdoğan, özel bir okula (Esentepe) atanmıştı.

Nejat çok iyi bir hatipti. Konuşması insanı etkiler, dinleme zevki aşı-lardı.

“Bay Ali Gozmel...”

“Gozmel”, Azeri Türkçesinde, “kambur” anlamına gelir.

Bir gün Mir Ali Ural, Iğdır’da işlettiği manifatura dükkanına toptan eşya almak için İstanbul’a gider. Dolaşırken bir Yahudi’nin mağazasından içeri girer. Sırt ve göğüs kamburu kısa boylu Yahudi, Mir Ali Ural’ın etrafında fır döner; Mir Ali Ural da, “Gozmel, şundan da istiyorum; gozmel bundan da istiyorum” diyerek siparişini tamamlar. Ayrılırken de, kibarca, “Allahısmarladık gozmel!” diyerek dükkanı terk eder.

“Gozmel” in ne anlama geldiğini öğrenen Yahudi, kafasını iki yana sallayıp, “Demek öyle ha!” demiş.

Mir Ali Ural mağazada oturmuşken, Oruç Vurgun ambarına ait İstanbul kamyonun geldiğini haber almış. “Oğlum Zeki, git malları getir” demiş.

Boşalan kamyonundan “Ali Ural” ismine mal gelmediğini gören Zeki’nin dikkatini bir köşede sahibini bekleyen ve üzerinde “Sayın Ali Gozmel” diye yazan bir ambalaj çeker. Zeki, geri döner, “Baba, bizim adımıza bir şey yok ama Ali Gozmel diye kimsenin sahiplenmediği bir yük var” demiş. Mir Ali Ural, durumu hemen kavramış, gülerek.

“Ele o du! Gozmel’in oyunudu! Apar gel balam!” demiş.

Mücahit Hun ve Nizamettin Onk

Hüsnü Bingöl

Bilahare Senatör olan, bir zamanların Iğdır kaymakamı Sadık Ertürkkumaş, “Bir Yaşam Öyküsü” adlı biyografisinde Iğdır yıllarını anlatırken Hüsnü Bingöl’le ilgili şu bilgilere yer verir.

“Hüsnü Bingöl emekli olduğu halde arada bir Binbaşı rütbesini giyer, öyle dolaşırdı. Bununla yetinmez yanına polis ve jandarma timlerini alarak benden izin almadan operasyonlar düzenlerdi. Uyarılarım fayda etmeyince Kars valisi Hilmi Beyi durumdan haberdar ettim. Vali bana, “Yanlış kapıyı çaldın, Hüsnü Beyi karşına almamalıydın” dedi. Gerçekten de çok geçmeden sürgünüm çıkmıştı”

O döneme ışık tutan ve Hüsnü Bingöl’e sayfaları arasında yer veren bir kitabı da aslen Ahıska Türkü Kars Milletvekili Hüsametdin Tuğaç yazmıştı.

Dr. Mehmet Ali Derman

Niğdeli olan Dr. Mehmet Ali Derman kültürlü birisiydi. İslâm tarihine ilgi duymuş, dört Halifenin her birini bir ciltte yazmıştı. Doktor aynı zamanda Iğdır'da Lise Cemiyetinin ve Vatan Cephesinin kurucusu idi.

Edip Koçkaya

Eczacı Edip Koçkaya, DP ilçe başkanlığı yapmıştı. 1949 yılında il kongresi nedeniyle Kars'a doğru yola çıkan Edip Bey, Paslı Hanlarında kızağa binmiş, soğuk havada sürecek uzun yolculuğa hazırlık olur diye bolca konyağı yanından eksik etmemişti. İçkinin dozunu kaçıran Edip Bey, alkol komasına girip vefat etmişti.

Edip Beyin, Tasvir Gazetesinde (1948-49) dönemin siyasal durumuyla ilgili olarak yayınlanmış bir makalesi vardı.

Almanya'dan gelen not

(Aşağıdaki bilgiler, Nizamettin Onk tarafından yazılı olarak bana ulaştırılmıştır. Bilginize sunuyorum. Mücahit)

DP, 1945'de Celâl Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes tarafından kuruldu.

1946 milletvekili genel seçimlerinde, DP'nin Kars teşkilatı henüz kurulamadığından seçimlere girememiş, CHP tüm listeyi kazanmıştı.

Kars'ta DP il teşkilatını Nevruz Gündoğdu 1949'da kurdu. Yine aynı yıl Iğdır DP ilçe teşkilatı kuruldu. Genceli Hamit Dönmez ilçe başkanı seçildi.

Yönetim kuruluna seçilenler arasında şu isimleri sayabiliriz:

Hacı Ekber Tufan

Mecit Hun

Nurettin Kirman

Eczacı Edip Koçkaya

İsmail Özgür ve diğerleri

Aynı dönemde CHP ilçe başkanı fabrikatör Resul Taner idi.